

گل یاپوچ در ادیو سلامت

برنامه «گل یاپوچ» با نگاهی تازه به موضوع اعتیاد می‌پردازد و هر هفته یک موضوع را دستمایه قرار می‌دهد. فاطمه بی‌تقصیر، تهیه‌کننده دراین باره به جام‌جم توضیح می‌دهد: این برنامه پنجشنبه‌ها ساعت ۱۲ و ۳۰ دقیقه پخش می‌شود و سیدمیلاد صفویان، مشاور برنامه می‌گوید: پنجشنبه ۲۲مهر در این برنامه

به موضوع سم می‌پردازیم. گاهی شاهد هستیم توجه به فرزند در خانواده به آسیب‌های فراوانی منجر می‌شود. به همین دلیل به این موضوع که سمی‌ترین پیامد است، می‌پردازیم. وی ادامه می‌دهد: در این برنامه سعی کرده‌ایم نگاه تازه‌ای به مقوله اعتیاد داشته باشیم؛ چرا که برنامه‌هایی از این نوع از شبکه‌های

بررسی ابعاد حقوقی سریال افرا در گفت‌وگو با یک حقوقدان و مشاور حقوقی این مجموعه

قانون و قضا زیر سایه «افرا»

«افرا» چهل شب به عنوان سریال شبانه شبکه یک سیما روی آنتن رفت و مخاطبانش را با قصه‌ای ترازیک همراهی کرد و این شب‌ها پشت صحنه آن پخش می‌شود. خط اصلی و داستاتک‌های این سریال بازخورد‌های زیادی داشته و در فضای مجازی هم بخش‌هایی از آن بارها انتشار یافته است. ماجرای اصلی قصه با کشته‌شدن پیمان و درگیری مسعود در این جریان به اوج خود می‌رسد و رسیدگی به این پرونده در دادگاه به کانون توجه بدل می‌شود. از زمان ورود قصه به این فاز، بحث‌هایی درباره بازنمایی قوانین مربوط به قتل و قصاص ونحوه رسیدگی به آن در این سریال مطرح شد و آرای متفاوتی در این خصوص شکل گرفت. برای بررسی مسائل حقوقی که در این سریال نشان داده می‌شود با مشاور حقوقی آن گفت‌وگو کردیم و ضمن مرور موارد مطرح‌شده، نظر یک حقوقدان دیگر را هم جویا شدیم.

زینب علیپور طهرانی
نوشین مجلسی

رسانه

درام یا قانون؛ مسأله این است

فرد شلیک نکرده دادگاه باید قرار منع تعقیب صادر کند.»

اولیای دم

یکی دیگر از نکاتی که در سریال مطرح شده این است که برادران پیمان دنبال قصاص مسعود هستند و به هیچ عنوان هم کوتاه نمی‌آیند. این در حالی است که ولی دم مقتول فقط مادر پیمان است.
شاهرخ صالحی در این باره هم معتقد است: «اولیای دم به ترتیب طبقات ارث هستند؛ اول پدر بعد مادر و بعد فرزندان که اگر این افراد نباشند، برادران اولیای دم محسوب می‌شوند. برای مثال در پرونده قتل میترا استاد، پدر و مادر مقتوله هم زنده بودند اما برادرش مدام مصاحبه می‌کرد. درصورتی‌که ولی دم پدر و بعد مادر است. اگر این دونبوندند، برادرهای‌می‌توانند اعا کنند.»

شهادت دروغ جرم است

یکی از نکات مهمی که در این سریال مطرح می‌شود این است که افراسیاب مامانی به عنوان وکیل مسعود مدام از شاهدان می‌خواهد در دادگاه مطالبی را بیان کنند که به نفع موکلش است و گاهی حقایق را پنهان کنند. از جمله این که در یکی از قسمت‌های این سریال از مانده خواهر مسعود خواست حقیقت را بیان نکند. این حقوقدان درباره این مساله هم توضیح می‌دهد: «شهادت دروغ جرم بوده و موجب تعقیب و حبس برای شهادت‌دهنده دروغ است. برای وکیلی هم که ترغیب یا تشویق به دروغ می‌کند، تخلف انتظامی است.»

یک دادگاه وه قضایی

در دادگاه کیفری مسعود، پیننده مدام با یک قاضی برخورد می‌کند؛ این در صورتی است که صالحی می‌گوید: «در مورد قتل، دادگاه کیفری پنج قاضی دارد. اما مخاطبان در این سریال فقط یک قاضی رامی‌بینند.»

مسائل حقوقی در آثار نمایشی

اصولا در اغلب آثار نمایشی چه در سینما و چه در تلویزیون به مسائل حقوقی چندان توجهی نمی‌شود. مشکلی که در حوزه مسائل حقوقی آثار نمایشی وجود دارد این است که کارگردان‌ها یا فیلمنامه‌نویس‌ها سعی می‌کنند جنبه درام فیلمنامه را فدای مسائل حقوقی نکرده و فکر می‌کنند اگر مسائل حقوقی را ریزه‌ریز رعایت کنند، ممکن است به فیلمنامه‌شان لطمه وارد شود. علی‌رغم این که ممکن است آن مشاور حقوقی اطلاعات دقیقی را در اختیار آنها قرار بدهد. متأسفانه این مشکل وجود دارد و باعث می‌شود اطلاعات حقوقی اشتباهی به مخاطب داده و باعث گمراهی شود. حتی قضایی شده و همچنین موجب افزایش پرونده‌های قضایی شود.

مختلف تلویزیون و رادیو پخش می‌شود. ما به جای این‌که معتاد را به عنوان متهم نگاه کنیم از منظری بالاتر نگاه می‌کنیم تا همه‌جوانب آسیب‌های این معضل را با حضور کارشناسان برنامه موردتوجه قرار دهیم. برنامه گل با پوچ زنگ هشدار برای خانواده‌هاست و سعی می‌کنیم مهارت لازم را در این باره به آنهاآموزش بدهیم.

انتقادهای حقوقی، ناشی از کم‌اطلاعی است

است و محیط‌بان مطابق قوانین مربوط صرفا وظیفه دستگیری و تحویل متخلف یا جلوگیری از آسیب به محیط‌زیست یا شکار غیرمجاز را دارد و نه شلیک به متخلفان. زیرا احتمالا در منظر قوانین موجود، مجازات یک تخریبگر محیط‌زیست یا یک شکارچی غیرمجاز آنقدر اندک است که محیط‌بانان اجازه شلیک یا احیانا کشتن فرد متخلف و شکارچی غیرمجاز را بابت این مجازات اندک ندارند. به همین علت، پس از وقوع قتل از سوی محیط‌بانان، محیط‌بان فوراً بازداشت و پرونده تحت عنوان قتل عمد در دادگاه کیفری یک استان رسیدگی می‌شود. با یک جست‌وجوی ساده در اینترنت، با ده‌ها پرونده مشابه مواجه می‌شوید. یکی از محیط‌بانان کشور اخیرا و بالاخره پس از بیش از ۱۰ سال زندان، با تلاش‌های سازمان محیط‌زیست و اخذ رضایت اولیای دم و پرداخت دیه از زندان آزاد شد. از آخرین موارد محاکمه محیط‌بانان نیز پرونده محیط‌بان همدانی است که در درگیری‌اش با شکارچیان غیرمجاز مسلح، یک شکارچی کشته و محیط‌بان تحت عنوان قتل عمد محاکمه شد و به قصاص محکوم می‌شود. اما رای صادره پس از سه سال در دیوان عالی کشور نقض و پرونده به علت نقص تحقیقات مجدداً به دادگاه کیفری یک عودت داده شده است. سال ۹۹ هم یک محیط‌بان مازندرانی با شلیک گلوله، یک شکارچی غیرمجاز را از پای درآورد که پرونده او هم تحت عنوان قتل درحال رسیدگی است و نتیجه آن هنوز مشخص نشده.

درخصوص اولیای دم توضیح دهید که آیا برادران مقتول هم اولیای دم محسوب می‌شوند؟ مطابق قانون اولیای دم همان ورثه نسبی مقتول هستند که به ترتیب طبقات ارث، حق تقاضای قصاص دارند. پدر و مادر و فرزندان مقتول طبقه اول، برادران و خواهران طبقه دوم و اعمام و اخوال در طبقه سوم قرار می‌گیرند. اما در سریال افرا تا جایی که بنده مطلع هستم مادر خانواده تنها اولیای دم زنده مقتول از طبقه اول بوده است که با پیدا شدن پدر مقتول، او هم به جمع اولیای دم می‌پیوندد و مراجعه به برادران مقتول هم، نه از باب داشتن حق قصاص، بلکه از باب تاثیر ایشان بر روی مادر به عنوان یکی از اولیای دم و از نظر جنبه‌های دراماتیک قصه بوده است. البته ظاهرا قبلاً برای پدر خانواده حکم موت فرضی صادر شده است. در عالم حقوق، بعد از پیدا شدن این پدر، دادرسی متوقف می‌شود تا وضعیت اولیای دم مشخص شود. فلذا باید ابتدا در دادگاه صالح حکم موت فرضی ابطال و سپس دادرسی با حضور پدر به عنوان اولیای دم جدید، ادامه یابد. اما فنی الواقع نیازی به پرداختن به این همه جزئیات حقوقی در سریال نیست و با حضور پدر مقتول در جلسه دادگاه، ابطال حکم موت فرضی، مفروض در نظر گرفته شده است.

پس از نظر شما هیچ ایراد حقوقی به سریال افرا وارد نیست؟! متأسفانه این انتقادات ناشی از کم‌اطلاعی است. تا جایی که بنده متوجه شدم، اظهارنظرهای دادرست حقوقی از جانب افراد غیروکیل بیان شده است. باید توجه داشت صرف مطالعه یک قانون یا اخذ لیسانس حقوق ما را حقوقدان نمی‌کند و باید سال‌ها در محاکم دادگستری وکالت کرده و ارتباط قوانین مختلف را با یکدیگر درک کرد و از رویه‌های قضایی مطلع شد تا بتوان در یک موضوع اظهارنظر احتمالی حقوقی کرد؛ وگرنه نیازی به این همه محاکم تخصصی و قضات و وکلا و دادرسی‌های طولانی و زمانبر، برای کشف حقیقت پرونده‌های وارده به مراجع قضایی نبود. عالم حقوق، عالم استدلال و استنتاج است و هر حقوقدانی هم ممکن است برداشت خود را از قوانین و مقررات داشته باشد. اما قصه محیط‌بانان محکوم به قصاص، یک واقعیت موجود است که می‌توانید به راحتی به سوابق آن دسترسی داشته باشید.

انتقادهایی که نارسست می‌دانید، رایان می‌کنید؟

به عنوان نمونه در سریال افرا، وکیل خانواده مقتول یک وکیل معاضدتی (رایگان) است. بنده ذیل یکی از صفحات مجازی حقوقی دیدم که برخی اظهار داشتند مگر در پرونده‌های کیفری وکیل معاضدتی وجود دارد؟! این در حالی است که آحاد مردم در صورتی‌که توان گرفتن وکیل را نداشته باشند، می‌توانند با مراجعه به کانون‌های وکلا وکیل معاضدتی و رایگان بگیرند و این از افتخارات کانون‌های وکلای کشور است که این خدمت کاملاً رایگان را به مردم ارائه می‌دهند. همچنین برخی عزیزان انتقاد داشتند وکیل مسعود به شهود می‌گوید به دعوی قدیمی مسعود و مقتول (پیمان) اشاره نکنند و این را به نوعی کتمان حقیقت از جانب وکیل تلقی کردند. این در حالی است که اتفاقاً به نظر بنده این موارد خیلی ظریف توسط فیلمساز و تیم نویسنده در سریال گنجانده شده است. شهادت دروغ با بیان نکردن مواردی که ممکن است جریان محاکمه قضایی را به انحراف بکشاند متفاوت است. این موضوع در تمام دادرسی‌های قضایی دنیا رایج و از تکنیک‌های دفاع است. طبعاً وکیل مقتول (پیمان) بر خصوصت قدیمی این دو تاکید دارد و وکیل قاتل (مسعود)، اشاره به این دعوی کهنه را ضروری نمی‌داند. ضمناً در سریال افرا سعی شده است از به تصویر کشیدن شخصیت‌های کلیشه‌ای و سفید و سیاه پرهیز شود، که همین امر بر جذابیت‌های سریال و شخصیت‌های سریال افزوده است. ما در طرح اولیه فیلمنامه تمام سعی خود را کردیم ضمن احترام به قوانین و مقررات جزایی و تشکیلات قضایی و وکلای محترم، قوانین موجود را در حمایت از محیط‌بانان نقد کنیم. از طرفی سعی شد بخش حقوقی سریال پرتنگ و با پشتوانه قوی حقوقی و با حفظ جنبه‌های دراماتیک باشد و اگر دقت کنید برای اولین بار قضات و وکلای طرفین از پوشش مناسب و بیان حقوقی برخوردارند و اتفاقا نقش یکی از وکلا را یک بازیگر معروف یعنی آقای پیام دهکردی ایفا می‌کند، که نشان می‌دهد این کاراکتر برای فیلمساز اهمیت ویژه‌ای داشته است. فیلمساز هم تا حد زیادی به نکات حقوقی طرح اولیه فیلمنامه پایبند بوده است. در سال‌های گذشته حقوقدانان خصوصاً با کلامی گرامی بابت نشان دادن تصویری نادرست و بعضاً شایدگونه از وکلا در سریال‌ها گلایه داشته‌اند؛ اما به نظر طراحان فیلمنامه سریال افرا، آقای حسین دوماری و پدram پورامیری، همچنین تیم جدید نویسندگان و شخص آقای بهرنگ توفیقی در مقام کارگردان، توجه ویژه‌ای به مباحث حقوقی و بخش مربوط به محاکمه در سریال داشتند و تصویری نزدیک به واقعیت با محاکم ما و وکلا به نمایش گذاشتند، که از این حیث قابل تقدیر است.

شهادت دروغ با بیان نکردن مواردی که ممکن است جریان محاکمه قضایی را به انحراف بکشاند متفاوت است. این موضوع در تمام دادرسی‌های قضایی دنیا رایج و از تکنیک‌های دفاع است

این شال‌ها با آرم قوه قضاییه در چهار رنگ طراحی شده که شال سفید مخصوص قضات دیوان عالی کشور، شال یشمی مخصوص قضات دادگاه تجدیدنظر استان، شال آبی مختص قضات بدوی و شال زرشکی ویژه دادستان‌ها، دادیاران و بازپرسان است. در سریال افرا، قضات رسیدگی‌کننده از شال آبی رنگ که مخصوص قضات محاکم بدوی است استفاده کرده‌اند که لازم به ذکر است دادگاه کیفری یک استان از حیث رسیدگی به پرونده قتل، بدوی محسوب می‌شود اما از جهت تشکیلات قضایی و هم‌تراز دادگاه تجدیدنظر کیفری استان است، فلذا قضات این دادگاه‌ها از شال یشمی استفاده می‌کنند.

برخی اظهار داشته‌اند دادگاه مسعود باید با حضور پنج قاضی برگزار شود.

بعید می‌دانم فردی که این اظهارنظر را داشته، وکیل بوده باشد؛ زیرا بیش از هشت سال است قانون آیین دادرسی کیفری اصلاح شده. مطابق ماده ۳۴ از قانون جدید آیین دادرسی در امور کیفری مصوب ۱۳۹۲، رسیدگی به جرایمی که مجازات آن سلب حیات (قصاص یا اعدام) است در صلاحیت دادگاه کیفری یک استان است، که وفق ماده ۲۹۶ همان قانون، متشکل از یک رئیس و دو مستشار است و با حضور دو نفر از این قضات، جلسه رسیدگی رسمیت می‌یابد. در تصاویر منتشرشده از «افرا» هم جلسات دادگاه با حضور یک رئیس و یک مستشار برگزار می‌شود و مدیریت جلسه با رئیس دادگاه است که از این حیث صحیح بوده و به هیچ عنوان ایرادی به سریال وارد نیست.

در صحنه تیراندازی شکارچیان به مسعود، او دفاع مشروع انجام نداده بود؟

اتفاقا یکی از موضوعات اصلی سریال افرا همین مشکلات شغلی و حقوقی محیط‌بانان حین انجام وظیفه است. اولاً موضوع دفاع مشروع مربوط به اشخاص عادی است و ضابطین قضایی حین انجام وظیفه و مأموریت، مشمول قوانین مربوط به یگان سازمانی خود و قانون «به کارگیری سلاح توسط مأمورین و نیروهای مسلح در موارد ضروری» مصوب سال ۷۳ هستند. نایابا مشکل از آنجا آغاز می‌شود که هرچند مطابق ماده ۱۵ «قانون حفظ و بهسازی محیط زیست» مصوب ۱۳۵۳، محیط‌بانان در صورت گذراندن دوره‌های آموزشی زیر نظر ریاست دادستان

و در راستای اجرای این قانون و قانون صید و شکار، حین انجام وظیفه در زمره ضابطین قضایی برشمرده شده‌اند اما همچنان در تشکیلات نظامی و انتظامی جایگاهی ندارند و متأسفانه به پرونده‌های آنان در محاکم عمومی کیفری رسیدگی می‌شود. این در حالی است که به پرونده‌های سایر ضابطین قضایی همچون نیروی انتظامی، در سازمان قضایی نیروهای مسلح و مطابق مقررات آن سازمان رسیدگی می‌شود. همچنین در جواز حمل سلاح صادره برای محیط‌بانان، اجازه شلیک به متخلفین داده نمی‌شود و سلاح صرفاً برای پیشگیری از حمله به محیط‌بانان استفاده‌ایم.

قصه یا آینه حقیقت؟

عده‌ای بر این باورند که قصه می‌تواند دنیای خود را داشته باشد و در این فضا با منطق تعریف‌شده ماجراها را پیش ببرد. این نظر تا آنجا می‌تواند صحیح به حساب آید که اساس قصه از وادی واقعیت به دور باشد و در همه‌ساخت‌ها نگاه ژال را دنبال نکند. در سریال «افرا» قصه از جایی به بعد با طرح مسائل حقوقی درباره کشته‌شدن پیمان (یک شکارچی) و شائبه دست‌داشتن مسعود (یک محیط‌بان) در این رخداد وارد فضایی تازه شد. این اتفاق و تاثیر تصمیم‌های حقوقی و قانونی شخصیت‌ها بر روند قصه باعث شد عده‌ای به برخی جزئیات آن با دقت بیشتری توجه کنند و خواهان بررسی صحت آنها از منظر حقوقی باشند تا شاید بتوانند سرنوشت شخصیت‌ها را حدس بزنند و با ذهنی روشن‌تر به پیچ‌وخم‌های قانونی بنگرند. در این خصوص مباحثی چون رنگ شال قاضی دادگاه، ترتیب بررسی پرونده در دادسرا و سپس دادگاه، شناخت اولیای دم که برای امر شکایت صاحب حق هستند، تعداد قضات برای پرونده‌های کیفری، دفاع مشروع و... در بررسی‌های ما از اظهارنظرهای کارشناسان و مخاطبان به دست آمد که با پایان سریال و مشخص شدن سرنوشت همه آدم‌های قصه، نگاهی به آنها داشته‌ایم.